

וּבְכָל זֶה	אֲנִי אֶחָזָה	וְעֵינַי לֶךְ צוֹפִיּוֹת
15 וְכָל דּוֹרֶשׁ	קֶץ יִפְרֹשׁ	וְיִסְפֹּר הָאוֹתִיּוֹת
אוֹלֵי תָם	אֲשֶׁר נָחֲתָם	וּבִזְיוֹתֵי תִכְיִן עָרִי עַד

רכו

שְׁתֵּי פְעָמִים	מְקַיָּמִים	בְּכָל יוֹם עַל הַמִּזְבֵּחַ
לִיחַד צוֹר	בְּלֵב עֲצוֹר	וּבְהִגְיוֹן לְשׁוֹנָנוּ
מִמְקוֹמוֹ	מִמְרוֹמוֹ	יִשְׁלַח אֹר לְעֵינֵינוּ
הוּא לְבָדוֹ	יֵצֵא חֶסֶדוֹ	וְיִאֲזִין קוֹל רְנוֹנָנוּ
5 בְּקִרְאֵי שְׁמַע	יִשְׁרָאֵל	יְיָ אֱלֹהֵינוּ
שָׁאֵר יַעֲקֹב	לֶךְ אֶקֶב	יִסּוֹד דָּת אֵל אֲשֶׁר נָתַן
לָכָה וּשְׁמַע	תּוֹרַת שְׁמַע	אֲשֶׁר נִחְלָו בְּנֵי אֵיתָן
מִצֻּתָּהּ	לְקִרְוָתָהּ	לְנוֹחֲלֵי גֵן הַבַּיִת

את מימי. 15 דורש — חוקר. 15 מחשב את הקץ. 16 נחתם — נגזר.
רכו אופן וגם אהבה לשבת נחמו שקוראים בה בתורה פרשת קריאת שמע הראשונה (דברים ו ד—ט). סימן : שלמה (מרובע) בר יהודה (משולש).

1—2 מצוה מקוימת ומקובלת על עדת ישראל ליחד את האל פעמים בכל יום בכונת הלב ובדקדוקי הלשון. 2 עצור — מכונות זרות. ובהגיון — ובדבור. 6 שארית ישראל. אקב — אפרש. 7 איתן — אברהם. 8 גן הביתן — גן עדן. 9 קריאת שמע בערב.

שה פזורה ישראל אריות הדיחו. 14 על פי תהלים מד יח : כל זאת באתנו ולא שכחנו ; תהלים קכג ב : עינינו אל יי אלהינו ; והשוה אמתי, אזכרה אלהים ואהמיה, שליחות לעשרת ימי תשובה : ובכל זאת אנו ליה ועינינו ליה... כי לך לבד עינינו תלויות. 15 דורש קץ — על פי סנהדרין צז : מחשבי קצין. 16 נחתם — על פי דניאל יב ד : סתם הדברים וחתם הספר. 17 על פי שמואל ב ז כו : ובית עבדך דוד יהיה נכון לפניך ; שמואל ב ז טז : כסאך יהיה נכון עד עולם.

רכו 1—3 על פי קדושת כתר : ממקומו הוא יפן ברחמיו לעמו המיחדים שמו ערב ובקר בכל יום תמיד אומרים פעמים באהבה שמע ישראל יי אלהינו יי אחד. 2 על פי תוספתא ברכות ב ב, ברכות טז. הקורא את שמע צריך שישמיע לאזנו שנאמר (דברים ו ד) שמע ישראל יי אלהינו יי אחד. 22 וכן לעיל קכד 3 ; על פי ירמיה כ ט : והיה בלבי כאש בוערת עצור בעצמותי. 22 על פי תהלים יט טו : אמרי פי והגיון לבי. 23 על פי תהלים מג ג : שלח אורך. 24 על פי תהלים מב ט : יצוה יי חסדו. 5 על פי דברים ו ד : שמע ישראל יי אלהינו יי אחד. 6 ישעיה י כא. 6 אקב — מלשון נקבה שכרך, בראשית ל כח. 7 איתן — על פי בבא בתרא טז. איתן האזרחי זה הוא אברהם. 8 על פי ירושלמי שקלים

הַגֹּת עֲרֵבִית	אֶל תִּשָּׁבִית	כְּתָנָאִים בְּמִשְׁנָתָן
10 בְּהַפְּנֶם	כְּהָנִי נֶס	לֶאֱכֹל בְּתִרְוֻמָּתָן
רְשׁוֹת נֹעֵד	לְקַרְאָה עַד	עֲלוֹת שָׁחַר כְּמוֹ חֶתָן
יְסוֹד אֲרָבַע	לָהּ נִקְבַּע	וְלַעֲד לֹא לְהַכְרִיתָן
הֵן עֲרוּכוֹת	שְׁתֵּי בְּרָכוֹת	לְפָנֶיהָ כְּהִלָּכָתָן
וְחֶק בְּרִיתָהּ	לְאַחֲרִיתָהּ	שְׁתֵּי בְּרָכוֹת לְהוֹרוֹתָן
15 דֵּת וְחֶק	מִדְּחֹק	הַגֹּת בָּהּ עַל מְלוֹנָנָהּ
שְׁתֵּי בְּרָכוֹת	נִעְרָכוֹת	בְּרֹאשׁ שְׁחִירִית לְהַתְהַלֵּל
לְאַחֲרִיתָהּ	כְּבָרִיתָהּ	סִמְךָ אַחַת לְהַתְפַּלֵּל
מְסִיכָתָהּ	וְהִלָּכָתָהּ	עַם הַגֶּזַץ מְאֹד הִילָל
הֵלֵא נִסְעָד	וְגַם יַעַד	שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת לְהַתְחוֹלֵל
20 בְּעֵת הַלֵּךְ	כָּאֵן וְאֵילָךְ	לֹא הִפְסִיד וְלֹא חָלַל

10 הכהנים העומדים לנס ולמופת לעם. 11 נועד — נקבע. 12 ארבע — ארבע ברכות. 13 שתי ברכות לפנייה — א) ברוך אתה יי... אשר בדברו מעריב ערבים... ברוך אתה יי המעריב ערבים. ב) אהבת עולם בית ישראל עמך אהבת... ברוך אתה יי אוהב עמו ישראל. 14 ודרך מצותה. 14 בג לאחריה שתי ברכות — שתי ברכות לאחריה: א) אמת ואמונה כל זאת... ברוך אתה יי גאל ישראל. ב) השכיבנו יי אלהינו לשלום... ברוך אתה יי שומר עמו ישראל לעד. 15 מימי קדם. 15 על מלוננו — על משכבנו. 16 שתי ברכות נאמרות לפני קריאת שמע של שחרית: א) ברוך אתה יי... יוצר אור ובורא חשך... ברוך אתה יי יוצר המאורות. ב) אהבת עולם אהבתנו... ברוך אתה יי הבורח בעמו ישראל באהבה. 17 ולאחר קריאת שמע של שחרית אומרים רק ברכה אחת: אמת ויציב ונכון... ברוך אתה יי גאל ישראל, ומיד לאחריה מתחילים בתפלת העמידה. 18 גדרה וקביעת זמנה. 18 עם הנץ החמה. הילל — הילל בן שחר. 19 גם יש לו סעד וסמך בדברי רבי יהושע להמתין בקריאת שמע של שחרית עד שלש שעות ביום. 20 הקורא מכאן ואילך לא הפסיד

ג ד: כל מי שקבוע בארץ ישראל... וקורא קריאת שמע בבקר ובערב יהא מבושר שבן עולם הבא הוא. גן הביתן — על פי אסתר ז: גנת הביתן. 9—11 על פי ברכות א א: מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכל בתרומתם... עד שיעלה עמוד השחר. 11 שחר כמו חתן — על פי תהלים יט ה-ו: לשמש שם אהל בהם והוא כחתן יוצא מחפתו. 12—18 על פי ברכות א ד: בשחר מברך שנים לפנייה ואחת לאחריה ובערב שנים לפנייה ושנים לאחריה; ברכות ט: לקריאת שמע כותיקין... ותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה כדי שיסמך גאולה לתפלה. 15 על פי ברכות ד: אף על פי שקרא אדם קריאת שמע בבית הכנסת מצוה לקרותה על מטתו. מרחוק — מלשון עצות מרחוק (יונתן: מלקדמין — מלפנים), ישעיה כה א. 18—20 על פי ברכות א ב: מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת לכרתי... וגומרה עד הנץ החמה רבי יהושע אומר עד שלש שעות שכן דרך בני מלכים לעמד בשלש שעות הקורא מכאן ואילך לא הפסיד. 18 הילל — על פי ישעיה יד יב: הילל בו שחר. 19 להתחולל — מלשון דם ליי והתחולל

רוֹחֵשִׁים פֹּה	אִישׁ כְּדָרְכוֹ	וְהִלָּכָה כְּבֵית הַלֵּל
יָד יִפְסֹק	אֲשֶׁר יַעֲסֹק	בְּרֹאשׁ פְּרָקִים לְהִתְמוֹלֵל
הָיָה רֶץ	לֹא יַחְרֹץ	אֲבָל יַעֲמֹד וַיִּפְלֹל
וְכֵן יִפְעַל	קֹרָא עַד עַל	לְבַבְךָ לְהִסְתוֹלֵל
25 דֵּין נִשְׁמַע	קְרִיאַת שְׁמַע	בְּכָל לְשׁוֹן לְהִתְמוֹלֵל
הֲלֹא נֹדֶעָה	בְּאַרְבָּעָה	אֲשֶׁר פָּרְשׁוּ זִקְנֵינוּ
שֵׁם אֶחָד	יָרָא וּפָחַד	וְהִשְׁמַר בְּאוֹתוֹתָיו
לְבַד הַחַת	אֶל תִּשְׁחַת	וְהֶאֱרָךְ דָּל כְּחֻקוֹתָיו
מֵאֲרִיכּוֹ	לְהַמְלִיכּוֹ	עַל אֲרֻבַּע רוּחוֹתָיו
30 הַמִּפְחָד	אֶל יִכְחַד	בְּאֲמָצַע שְׁאוֹלוֹתָיו
בְּרִית יָקִים	בֵּין פְּרָקִים	לְהָשִׁיב לְכָל שְׁלוֹמוֹתָיו
רוּחַ יָקִים	בֵּין דְּבָקִים	וַיִּדְקֹדֶק בְּאוֹתוֹתָיו

ולא ברך ברכה לבטלה. 21 קורא כל איש כדרכו, בין עומד בין שוכב, כדברי בית הלל. 22 פועל העוסק במלאכה יניח ידו ממלאכתו עד שיקרא פרשת שמע שהיא ראש פרקי קריאת שמע. להתמוולל — לדבר. 23 ב לא ימהר. 23 ג ויפלל — ויקרא קריאת שמע. 26 הרשות לקרא בכל לשון נתנה בארבעה דברים: פרשת סוטה, קריאת שמע, ברכת המזון ושבעת העדות, כמו שפרשו החכמים במשנה. 27 אחד — מלת "אחד" ב"שמע ישראל יי אלהינו יי אחד". באותיותיו — באותיותיו. 28 החת — האות ח במלת "אחד". דל — האות ד במלת "אחד". 29 מאריכים באות ד של "אחד" כדי לכוון להמליך את האל בארבע רוחות השמים. 30 היה קורא קריאת שמע וראה אדם שהוא ירא מפניו, כגון מלך, מותר לו להפסיק ולשאל בשלומו. 31 אבל בין הפרקים, כלומר בין פרשה לפרשה, מותר לו להשיב שלום לכל אדם הדורש בשלומו. 32 אב יפריד בין המלים הדבקות, כגון "על לבבך", שזו נגמרת בלמד שואית וזו פותחת בלמד שואית, והן עלולות להתמזג

למעלהגון
בר אב
רוחות
ומשיב

לו, תהלים לז ז. 21 על פי ברכות א ג: בית שמאי אומרים בערב כל אדם יטו ויקראו ובבקר יעמדו... ובית הלל אומרים כל אדם קורא כדרכו. 22 על פי ברכות ב ד: האמנין קורין בראש האילן או בראש הנדבך, ברכות טז: בפרק ראשון. 23—24 על פי ברכות יג: עד על לבבך בעמידה. יחרץ — מלשון אז תחרץ, שמואל ב ה כד. יעמד ויפלל — על פי תהלים קו ל: ויעמד פינחס ויפלל. 25—26 על פי סוטה ז א: אלו נאמרין בכל לשון פרשת סוטה... קריאת שמע... וברכת המזון ושבעת העדות. 27—29 על פי ברכות יג: כל המאריך באחד מאריכין לו ימיו ושנותיו... ובדלת... ובלבד שלא יחטף בחית רבי ירמיה הוה יתב קמיה דרבי חיא בר אבא חזיה דהוה מאריך טובא אמר ליה כיון דאמלכתי למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים תו לא צריכת (רבי ירמיה היה יושב לפני רבי חיא בר אבא ראהו שהיה מאריך הרבה אמר לו כיון שהמלכתו למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים שוב אינך צריך). 30—31 על פי ברכות ב א: באמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד בפרקים שואל מפני הכבוד ומשיב שלום לכל אדם. 32 אב על פי ברכות טו: ולמדתם (דברים יא יט) שיהא למודך תם שיתן רוח בין הדבקים. 32 ג על פי

יָרָא וְעָשָׂה	כָּרַב יוֹסִי	וְהֶאֱזִנְתָּ לְמִצְוֹתָיו
הֶקְוֵא	אֶל יוֹרָה	בְּאֶצְבְּעוֹתָיו וּשְׁפָתוֹתָיו
35 וְאִם טָעָה	בְּאַרְבָּעָה	הֲלֹא יִחְזֹר לְרֹאשִׁיתוֹ
דֵּת סֶפֶק	לְהִתְאַפֵּק	וְיִחְזֹר לְרֹאשׁ קְרִיאֹתָיו
הִלֵּךְ אֵן	וּמִצָּאָן	שֶׁהוּא קוֹרְאִין לְעַמֻּתוֹ
יְהִי עָסוּק	בְּפִסּוּק	הָרָשׁוֹן כְּדִיגְנוֹ

רכז

שְׁתִּיל עֲמִיאל וְשָׁרְשׁוֹ	לְגִס עַמִּים תַּפְרִישׁוֹ
מָרוֹם יְרוֹם רֹאשׁוֹ	הַמּוֹנִים יְבוֹאוֹן לְדָרְשׁוֹ
וּיְכַרְכוּ שֵׁם קָדְשׁוֹ	מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ
אֶפְרַת יֵשַׁע יִסְרָבֵל	וּמַעֲלֵל צָדָקָה יִכְרַבֵּל
5 וּמִנְחָה וְאַשְׁפָּר יוֹבֵל	מִצּוֹר וְצִידוֹן וּגְבֵל

למלה אחת. 32 באותותיו — באותיותיו. 33 שדקדק להשמיע לאזניו. 35 בארבעה — מקומות. לראשיתיו — לראש הפסקה שטעה בה. 36 ואם ספק בעיניו ואינו יודע היכן טעה דינו שיתחזק ויחזר לקרא את קריאת שמע מראשיתה. 37—38 מי שבא למקום ומצא שקוראים את שמע יקרא גם הוא עמהם את הפסוק הראשון.

רכז סליחה. סימן : שלמה.

1א המשיח. 4 יסרב... יכרב — ילבש. 6 אסיר נכבל — עם ישראל. 7—9 מהר והחיש

ברכות ב ג : קרא ולא דקדק באותיותיה... לא יצא. 33אב על פי ברכות ב ג : הקורא את שמע ולא השמיע לאזניו... רבי יוסי אומר לא יצא. 33ג שמות טו כו. 34 על פי יומא יט : הקורא את שמע לא ירמז בעיניו ולא יקרץ בשפתותיו ולא יורה באצבעותיו. 35—36 על פי תוספתא ברכות ב ה : הקורא את שמע וטעה ואינו יודע היכן טעה חוזר לראשה, טעה באמצע הפרק חוזר לראש הפרק, טעה בין כתיבה ראשונה לכתיבה האחרונה חוזר לכתיבה הראשונה ; ברכות טז : קרא וטעה... בין פרק לפרק יחזור לפרק ראשון. 37—38 על פי הלכות גדולות 26 : ודאי קרא ואתא ואשכח ציבורא דקא קארו אומר פסוקא קמא לחודיה (ודאי קרא ובא ומצא צבור הקוראים אומר פסוק ראשון לבדו). 37 שהן — על פי קהלת ג יח : שהם (ש שוויה).

רכז 1א על פי דברי הימים א ג א—ה : ואלה היו בני דוד... שבעא ושובב ונתן ושלמה ארבעה לבת שוע בת עמיאל ; ישעיה יא י : שרש ישי אשר עומד לנס עמים. 2א על פי תהלים כז ו : ועתה ירום ראשי. 3א על פי תהלים קמה כא : ויברך כל בשר שם קדשו. 3ב ישעיה סו כג. 4 על פי ישעיה סא י : כי הלבישני בגדי ישע מעיל צדקה יעטני. יסרב... יכרב — על פי דניאל ג כא : באדין גבריא אליו כפיתו בסרבליהון... וכרבלתהון (אז נאסרו האנשים ההם במעיליהם... ובגדיהם). יסרב — מלשון ומסרבלין בשר כדב, עבודה זרה ב : יכרב — מלשון ודוד מכרב במעיל בוך, דברי הימים א טו כז. 5 על פי צפניה ג י : מעבר לנהרי